

Hawaiian Newspaper Collection

[Explore Ulukau](#)

Ka Nupepa Kuokoa, Volume XIII, Number 39, 26 September 1874 —
KA NEE ANA O KA HUAKAI A KE Keiki Alii! [ARTICLE]

KA NEE ANA O KA HUAKAI A KE Keiki Alii!

[*Ke Koenā.*]

Ma ke ahiāhi Poaono i hiki aku ai ka huakai a ke Keiki Alii ma Kualoa, kahi o Kale Kauka, (ko laila keiki lalawai.) Ma ka la pule Sepatemaba 6, ua nane hou ke kama alii me ka hapa nui o na hoa ukali i ka pule ma ka halepule o Waikane; a pau ka pule ua hoi hou no Kualoa. A ia po iho i hoomahuaia ai ka Puali Kana Lio Leleiokoku, e like mea ka palapala e hahai ana no na hana i hanaia ma ko kakou pepa o ka pule i hala. Ma kakabiaka Poakahi, ua hoi hou ka huakai alii no Waikane, no ka baiolelo a ke Keiki Alii imua o na ma-kaainana o ia apana, no ke kumuhana nui o keia au a ko kakou moi e nohoalii nei, oia

NOI KA "Hoolu Lahui;" a e like hoi meia
 kauoha a kona mua iaia e hele aku iwaena
 o oukou e hoolaupai, e hoolauai, e ike i ka
 elemakule, i ka loabine, a i ke keiki paha
 e moe ana i ke ala; a pela oia i hooko ai,
 ma kona ano he kanaka, he kauwa, aole
 hoi ma kona ano he alii. Ua kokuaia kana
 haiolelo e na hoa ukali o kana huakai. I
 ka pan ana o keia, ua hoi hou i Kualoa, a
 hala he mau minute o ka hooluolu ana i na
 lio, ua naue aku ka huakai no Laie, kahi
 o ia mau makamaka Moremona o kakou.
 Mamua nae o ka hiki ana o ka huakai i
 Laie, ua hookipa ia ke kama alii o paina
 ma ia awakea o kekahi mau hoaloha pake,
 oia hoi o Mr. Ami o Kahana; a me Mr.
 Cholan o Punaluu; a pela pu me Mr. Ku-
 aiwa o Kaluanui mai.

I ka hiki ana i Laie, ua moe ma kahi o
 na haole Moremona ia po, a i ke ao ana'e,
 oia ka Poalua, la 8, ua haawi hon ke Kei-
 ki alii i haiolelo maloko o ka halepule oia
 spana, i kokuaia o kekahi misionari o ia
 aoao boomana, me kekahi o na hoa ukali o
 kana huakai. Mahope koke iho o ia wa,
 ua hoi hou mai ka huakai no Laie maloo,

ma kahi o Kupau, a malaila i hooluana ai
 no kekahi mau minute a holo aku la no ka
 makaikai ana ia Kaliwaa kahi i bakaka'i
 o Kamapuaa me Olopana—me ka malama
 ia o na loina a me na wauana o ia wahi
 pahaohao. A mahope iho o ka pau ana
 o ka luhwai a ke Keiki Alii a me na hoa,
 a me ka pau o kuhihewa ma ka ike ana'ku
 i na ano o na waa i hoikeia mai e na hio-
 hiona o keia awawa wao eehia, me kona
 wai huihui launa ole i biki oo ke puana ae

“Koni au koni au i ka wai,
 Koni au i ka wai huihui
 I ka wai hui i ka uka la,
 Au ai ka noho'na o ka wao.”

Ua hui hoi aku ka huakai no Lye maloo,
 kahi o Kupau, a malaila i hoomaha ai ka
 luhui o Kalani is po. Ma ka Poakolu la 9,
 i hoi hoi ai ke Kama Alii i ka halepule o

Hauula, no ia kumuhana hookahi; a i ka
 hookua ana ae, ua hoi hou aku ka huakai
 i Lye maloo. I ka pau ana o ka aina ka-
 kahiaka, ua nane aku ka huakai holookoa
 no Kahuku, i hookipa Ipkomaikahi e Mr.
 Kalohi no ka aina awakea. Malaila i ho-

ike mai ai ia hoa makasina i kona ala,
 ka makee alii, a me ke ahonui no hoi, e li-
 ke me kahi mea hiki i hiki iaia ke hoolako,
 aka, ma ka ike maka ana iho, na lawa a
 koe ka kamaaina. Ma ia aoina la no i
 haalele ai ia Kahuku me ke aloha, a hala
 o Waimea me kona kahawai nani, kahi e
 walea ai na keiki heepuawai o ia wahi; a
 ma ia huli'na koke no e nana ai ia Wai-
 loa i halawai mai la ka huakai a ke Kama
 Alii Opio me ka Puali Kana Lio Likelike,
 na hookipa hanohano aku la ia puali, a e
 hoolauna a holaupai aku me lakou na kupu
 o ke ehukai o Puana, a o ka lai hoi o
 Waialoa lae-lae.

Ma ia hulina a hiki i kahi o ke Kiamina
 Dominis, na ulu ae he wahi uluaca mawa-
 ens o na Puali Kana Lio a elua, ma o ka
 laua hana hookelakela, o ka hoohanohano
 ana i ka mea nana ka huakai. I ka hiki
 ana o ka huakai Alii ma kahi o ke Kiamina
 Dominis, a ua huliia iki no hoi, meopopo
 loa'e la na hana i hanaia; ia wa koke no i
 hookolokoloia ai ka Puali Leleiohoku o ke
 Keiki Alii noua ia iuaa, no ka pono kanli-
 ke o na Puali a i elua. Mahope o ka pau

ana o ka Ahahookolokolo Koa, ua hooholo lakou e hai kokeia aku ka lono ma o ko lakou Kapena Alii la ka noho'na kuikahi mawacna o na puali a elua ; a pela i hoo-koua ai. O ka mea kamahao nae, no ka nui loa o ka hauoli a me na hookipa aloha pu-mehana o ka Puali Kava Lio Likelike, ua hoike pu mai na lio ma ko lakou hoi lana-kila ana ma na home aobe kahu. Mahope iho o keia noho kivila ua hui ae a hui aku na puali a elua.

Ma kakahiaka o ka Poaha la 10, ua hiki hou mai ka Puali Kava Lio Likelike no ka hookupu ana i ka lakou mau makana ma-nawalea ma ka moa a me ke ke. Mamua o ko lakou hoi ana, ua haawi aku ke Ka-ma Alii opio i kona hoomaikai, oiai o ka makamua keia o nei mea he hookupu i ike ia imua o kona alo ma kana huakai a puni. Ma ia awakea i hoonanea iho ai ke'Lii a me kona mau ukali ma ke ki poka ana. In ahiahi i naue aku ai ke Alii e makaikai i ka paikau ana a ka Puali Kava Lio Like-like me ka hoopuni ana i na enemy i hoo-mahuaia iloko o ke iuo a me ka maikai. A ma ka ike maka ana i ka lakou mau hana

eleu no e like me ka ike i loa ia lakou, a
mahope o keia i naue kino aku ai ke Alii
ma ka hoolelele pa ana. Ma ia kuluna
aumoe i hoomahua houia ai ka Puali Kaula
Lio Leleiohoku, me ke ano e ae o na hua
i hoomahua ia e ke Keiki Alii mai ko ka
po mua ma Kualoa. Ma ke kakahiaka Po-
alima, i naue hou aku ai ke Keiki Alii me
kona poe ukali no ka hoolelele pa ana a ka
Puali Kaula Lio Likelike; a o ka mea ka-
mahao i ka ike aku, o ko ke Keiki Alii
wehe ana i kona papale i ko ka lio lele ana
maluna o ka pa. A mahope o ka paina
kakahiaka, ua naue aku ai ke Keiki Alii
me na mea a pau ma ka halepule oia apa-
na, no kana haiolelo alii. I ka hiki ana
aku o ka huakai ma ka ipuka o ka halepu-
le, ua kaa i ka Puali Likelike ka hookipa
ana, a pau ka huakai me ke anaina iloko,
Mahope o ka pau ana o ka pile, ua ku ae
ke Keiki Alii a hahai aku la i kekahi mau
alakai no ka ninau paakiki o keia au, a me
ke kahua paa o ko Kalakana aupuni ka
“Hoonu Lahui.” Ua kokuia ka haiolelo
alii e Mr. Naukana, ka Lunamakaainana

o ia apana; no ka pau loa o na manao i ka mea mua, ua hoopokole mai oia; a mahope ona, na kokua mai kekahi o kona mau hoa ukali piopio,—ma ka hoohalike ana aku i ka holomua o ke aupuni o Beritania, oiai he 400 wale no ka nui o na kaka Sakona i hoikeia ma ka buke moololo i ka hoomaka ana i kinohi, aka, mahope o ka malama pono ana o kela me keia i kolakou pono kivila, ke ike nei kakou i keia wa, ua hiki aku kona mau heluna i ka aoneane oi aku i ke 36 paha miliona ma ka honua nei a puni. I ka nana aku hoi, o keia haiolo a ke Keiki Alii ma Waielua oia ka haiolo oi aku o ka nani me ka maikai mamua o kona mau haiolo e ae a pau.

Mahope iho o keia i lulu lima ai na makaainana me ka lakou Kamalei Lani, a ua naue aku la no kauhale. Mahope o keia, ua kau ae la ke'Lii maluna o ke kaa, a maki aku la ka buakai no "Ka ia human leo" i ukaliia mai e kona kaikuahine, (Puali Kaa Lio Likelike) Pela no i nee aku ka buakai imua, a hiki i ka uwapo o Kankonahua, malaila i hooluolu ia ai na ho no kekahi mau minute, a maki hou aku la. i

ka huakai e nee ana, e kilobi ana i ka lau-
la o ke kula, e hoi ana i ka mapu mai o
ka manu nene, ua hiki ia'u ke puana ae,

“Holo lai lawe lai,
Ma na lio ma na lio,
Holo lai la o Kalani,
Ma ka ihu o na lio.”

I ka hiki ana o ka huakai ma ke Kula o
Malamannui, ua holi hoi aku la ka Puuli
Kana Lio Likelike me na puuwai olioli
no ka lakou malihini opio, a hooman aku
la no ka huakai i ka nee ana aku no Ewa,
(I ka hiki ana i Waikakalana, ua miki e
aku la o Kaiiama i ka iou waiu me Ma-
nuela ma, ua pau e aku lakou la i kula.)
I ka huakai e nee nei, ua hala hope ae la

na kula o Haleaupa, Keenumoe, a ke hoi
nei na wawae o na lio i ke kula o Punaha-
wele, nona ka olelo ana he

“Kula paoa kanaka ole,

Hookahi no kanaka o ka ihu o ka lio.”

Ua hiki ka huakai i Ewa ma kahi o Ka-
hauolono ia ahiahi. Ia ao ana ae, Poeno
la 13, ma ka hora 5½ paha i hiki mai ai
kekahi hapa o ka Puuli Kana Lio Lelei-

oboku ; ma ka ukani pu aua aua i no iua
 Kapena Alii no Honolulu. Mahope o ka
 aina kakahika i holo ai ka huakai no Mo-
 anaula, a hiki ilaila i ke awakea, ma kahi
 o Kalanikahui. Peina ka aina awakea
 malaila. Ma ia aua la i hiki se ai ka
 Pouku Moehonua me kona mau hoa ukali.
 Ma ke ahaishi ana iho, na maki mai la ka
 huakai holookoa no Honolulu, a hiki ma
 kahi o ka Makua'i Keelikolani, ma Kaako-
 pua, a ilaila i hooloana ai me ka Moi Ma-
 kua, a kaikushine, a me ka Makua'i, a
 hiki i ka napoo ana a ka la. Mai laila mai
 a ka Pa Alii Iolani, i halawai aia me ka
 Motwahine Kapiolani. He mau minute i
 hala se, ua ku mai ke Keiki Alii a haawi
 mai la i kona aloha walehia hope loa me
 ka mahalo piha i ka Puhi Kaua Lio Lele-
 iohoku, no ka lakou mau hana manawalea
 hoomanawanui ma kana huakai kaapuni.
 I ka pau ana o ka ke Keiki Alii, ua ku mai
 ka Moi a haawi mai la i kona man hoomai-
 kai a me na mahalo ana i ke Kapena Alii
 Opiopio a me kona Puhi Kaua Lio, i ke
 kupaa, ka makala, ka pauleleia, a me na
 paulehia nui ana a ka lahui malua o kona
 kino opio a me kona puhi ma na wahi a
 pau i kipa aku ai ; I ka pau ana o ka ka
 Moi, ua pane koke ia mai e ke Keiki Alii
 la wa i hura ai ka puhi holookoa, ekolu

buro ana no ka mea nana ka huaikai, ka
 Moiwahine, ke'Lii Wahine, a pela wale'ku,
 me ka lulu lima ana o ke Keiki Alii me
 kona mau hoa ukali i na hoa pakahi o ko-
 na puahi, a hookuupihia ia aku la e hoi.

P. S No ka pau ole o na hana i hoike
 ia ma ka pepa mua, oia ke'Lii ma Wai-
 manalo, ke hoike nei au, ua bipetizolia ho-
 elua mau keiki opiopio imua o ke alo o ke
 Keiki Alii e ke kahunapule Waiwaiole, e
 like me na inoa a ke Kama Alii i kapa ai
 oia hoi, o Tape Kaapuui, a me Uilama
 Hoonu. Owau no me ka mahalo waloia,
 ka oukou kauwa haaha o ia mau la inea i
 hilinei paha ole ia e Kaiama. D M